

Ключевые слова: органы управления образованием, образовательное ведомство, образовательная система, Украинская Народная Республика, Украинская Центральная Рада.

Shyti S. Historiography problems of formation, development and functioning of the educational department of Ukrainian People's Republic, the Ukrainian Central Council.

The common and special historiographical sources and systematized basic scientific work on the subject of research problems of creation, formation, development and operation of public higher education authorities Ukrainian People's Republic era Ukrainian Central Council. The main research areas mentioned topics, and also the less explored aspects of this problem.

Keywords: education authorities, educational department, national education system, Ukrainian People's Republic, the Ukrainian Central Council.

ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

УДК 340.132

Білозьоров Є. В., Кривицький Ю. В.
Національна академія внутрішніх справ

КАЗУАЛЬНЕ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ

У статті розглянуто природу казуального тлумачення норм права як явища правової дійсності. Проаналізовано основні підходи до розуміння сутності казуального тлумачення норм права, охарактеризовано його різновиди. Особливу увагу приділено дослідженню напрямів розвитку та вдосконалення практики використання казуального тлумачення норм права.

Ключові слова: тлумачення норм права, казуальне тлумачення норм права, індивідуальне тлумачення норм права, судове тлумачення норм права, адміністративне тлумачення норм права.

Правильна й одноманітна реалізація норм права, винесення справедливих і обґрунтованих правових рішень неможливі без належного тлумачення норм права. У свою чергу діяльність з їх тлумачення не можлива без належним чином розробленого теоретичного підґрунтя. Тлумачення як фундаментальна філософсько-юридична категорія здавна привертає до себе увагу дослідників і має певне теоретичне висвітлення в юридичній і філософській літературі. Адже мистецтво тлумачення правових норм складає сутність юриспруденції й основу професійної підготовки юристів [1, с. 3; 2, с. 5]. Роль тлумачення норм права в сучасних умовах як окремого напрямку юридичної роботи тим більше зростатиме, чим більше будуть поглиблюватися процеси інтеграції та диференціації законодавства України, ратифікації міжнародно-правових актів, які мають інший рівень юридичної техніки, порядок застосування, що власне й зумовлює необхідність високоякісного тлумачення [3, с. 282].

Незважаючи на те, що дослідження проблематики тлумачення норм права належить до категорії “вічних”, усе ж особливої гостроти й актуальності воно набуває нині, в час реформаційних зрушень у суспільстві й державі, коли переглядаються фундаментальні положення юридичної науки [4, с. 3]. До категорії дискусійних питань

сучасної теорії тлумачення права належить природа казуального тлумачення норм права, що не отримала в юридичній літературі належного висвітлення. Разом з тим, потреба в цьому є очевидною. Недостатній рівень осмислення юридичною наукою різних аспектів цього виду тлумачення норм права досить негативно позначається у правореалізаційній практиці. Особливо це проявляється в ході правозастосування. Невизначеність у розумінні казуального тлумачення норм права та юридичної природи його актів, відсутність розгорнутої характеристики механізму, форм і процедури його здійснення неодмінно призводять на практиці до різноманітних і численних помилок, зокрема під час зіставлення норм права з конкретними життєвими випадками, і як наслідок – до помилкових правозастосовних рішень [5, с. 4].

З огляду на це, особливий науковий інтерес викликає вивчення природи казуального тлумачення норм права як явища правової дійсності, що й становить мету цієї статті. Для її досягнення передбачається вирішити такі завдання: по-перше, проаналізувати основні підходи до розуміння сутності казуального тлумачення норм права; по-друге, охарактеризувати різновиди казуального тлумачення норм права; по-третє, розглянути напрями розвитку та вдосконалення практики використання казуального тлумачення норм права. Історіографія з предмету цієї наукової розвідки охоплює праці таких учених як Ю. Л. Власов, О. В. Капліна, О. М. Кириченко, Б. В. Малишев, Д. М. Михайлович, І. Ю. Настасяк, В. О. Петрушев, Ю. М. Годика, С. В. Шевчук та ін.

У наукових працях казуальне тлумачення поряд з нормативним як самостійні різновиди офіційного тлумачення норм права виокремлюються на підставі різних критеріїв: стадії правового регулювання; сфера, або характер, дії актів тлумачення; коло осіб, на яких розраховано тлумачення; широта тлумачення; обсяг правовідносин; ступінь впливу на суспільні відносини; сфера обов'язковості; обсяг застосування тлумачення; юридичні наслідки; ступінь загальності та поширеності правоположень, що видаються, тощо.

В юридичній літературі для іменування казуального тлумачення норм права в якості самостійного або додаткового використовуються й інші терміни, зокрема “індивідуальне”, “правозастосовне”. Крім того, на переконання Д. М. Михайлова, казуальне тлумачення правильно називати казусним тлумаченням, оскільки саме з терміном казус (випадок, певний життєвий факт) пов'язана його загальнотеоретична характеристика [6, с. 120]. Аналіз етимології та значення слів “казуальний” і “казусний” надає можливість зробити висновок про синонімічний характер цих слів, які відрізняються між собою лише деякими смисловими відтінками. При цьому діапазон вживання останніх дозволяє нам надати перевагу саме терміну “казуальний” перед словом “казусний”.

В енциклопедичних працях під казуальним тлумаченням (лат. *cāsuālis* – випадковий, від *cāsus* – випадок, давніше – падіння) розуміється офіційне роз'яснення змісту норм права, яке дається судовим чи іншим компетентним державним органом щодо конкретної справи. Цей вид тлумачення є обов'язковим стосовно певного казусу (випадку, життєвого факту, конкретної справи чи обставини). Його не можна механічно розповсюджувати на інші однорідні справи, оскільки кожна з них має свої індивідуальні особливості. Мета такого тлумачення – обґрунтоване вирішення конкретної справи [7, с. 18]. Казуальне тлумачення норм права здійснюється в межах

компетенції та повноважень правозастосовних органів. Розрізняють казуальне тлумачення органу, що застосовує норми права, та тлумачення органу, який перевіряє законність і обґрунтованість правозастосовного акта [8, с. 115].

Такий доктринальний підхід стосовно інтерпретації сутності казуального тлумачення норм права в цілому підтримують С. С. Алексєєв, Г. О. Борисов, С. Д. Гусарєв, С. П. Коталейчук, С. Л. Лисенков, Л. А. Луць, І. Ю. Настасяк, В. С. Нерсесянц, Н. М. Оніщенко, О. І. Осауленко, П. М. Рабінович, О. Ф. Скакун та інші вчені, доповнюючи його деякими додатковими характеристиками:

– казуальне тлумачення має місце там, де у процесі правозастосування виникає спеціальна мета роз'яснити норму права, щоб правильно вирішити справу (наприклад, роз'яснення суду вищої інстанції з приводу та у зв'язку зі справою, яка розглядається, якщо рішення нижчих судів у ній є неправильним, такими, що не відповідає закону) [9, с. 410; 10, с. 413; 11, с. 285];

– казуальне тлумачення здійснюється як у діяльності судів (судове тлумачення), так й інших органів (адміністративне тлумачення) [12, с. 478];

у деяких випадках офіційне казуальне тлумачення, яке є обов'язковим при розгляді справи, може бути взірцем при вирішенні інших подібних справ. Так, наприклад, офіційне казуальне тлумачення норм права Вищими спеціалізованими судами значною мірою впливає на судову практику. Завдяки діяльності цих судових інстанцій координується практика роботи нижчестоящих судів у напрямі одноманітного вирішення справ щодо подібних випадків [13, с. 310]. У таких рішеннях вищих правозастосовних органів міститься зразок розуміння законів. Інтерпретаційні положення (правові позиції) перетворюються на прецеденти тлумачення норм права, авторитетність яких обумовлена статусом суб'єктів їх ухвалення, переконливістю і логічністю аргументації [14, с. 434].

Відповідно до іншого підходу (В. В. Лазарєв, С. В. Липень) як нормативне, так і казуальне тлумачення може бути офіційним і неофіційним. При казуальному тлумаченні на відміну від нормативного в єдиному інтелектуально-вольовому акті поєднується з'ясування змісту правових норм із поясненням конкретних суб'єктивних прав і юридичних обов'язків. У цьому аспекті акти казуального тлумачення багатші за змістом і доступніші для практичного використання. Виносячи ухвалу, суб'єкт правозастосування пояснює (не завжди в явно вираженій формі) зміст правового акта, вказуючи вид і міру можливої та належної поведінки конкретних осіб. Типовість ситуацій, передбачених нормативним актом, дозволяє і допускає використання результатів казуального тлумачення при вирішенні аналогічних справ, забезпечуючи тим самим єдність судової практики [15, с. 491]. Згідно з міркуваннями В. В. Лазарєва видається неточним обмеження дії казуального тлумачення одним випадком. Це правильно до певної міри стосовно тієї частини, в якій роз'яснюються конкретні суб'єктивні права та обов'язки. Проте дати тлумачення правової норми, що відповідає лише одному випадку, і неправильно, і незаконно, оскільки норма завжди розрахована на низку однорідних випадків. Стверджувати, що те або інше тлумачення акта підходить до цих обставин і не може підійти до інших, що кваліфікується на основі того ж акта, – означає визнавати двозначність закону. Якщо на практиці мають місце відносини, що вимагають специфічного, лише для них відповідного тлумачення закону, вони або виходять за межі правового регулювання, або свідчать про прогалини

в законодавстві. В інтересах законності слід відкидати такі “тлумачення” й використовувати інші засоби [16, с. 462].

Окрему точку зору з предмету дослідження висловлює М. М. Марченко, відповідно до якої при розгляді різних форм офіційного та неофіційного тлумачення варто особливо виокремити так зване казуальне тлумачення. Ця форма в рівній мірі використовується і при офіційному, й неофіційному тлумаченнях. Здійснюється вона як уповноваженими на те державними органами (суд, виконавчі органи тощо), так і недержавними організаціями й особами (наукові установи, адвокати, експерти та інші). Казуальне тлумачення (офіційне) має юридичну силу лише стосовно конкретного випадку або справи. Неофіційне казуальне тлумачення такої сили взагалі не має [17, с. 698].

Заслужують на увагу в якості самостійного підходу й міркування В. О. Петрушева про те, що офіційне казуальне тлумачення права – це тлумачення правових положень правозастосовним органом у зв'язку з розглядом юридичної справи, що знаходиться в його провадженні. Здійснюючи таке тлумачення, правозастосовний орган спочатку з'ясовує відповідні правові приписи. Причому він робить це через призму того випадку, що потребує правозастосовного рішення. Результати цього тлумачення зрештою знаходять своє зовнішнє вираження в акті застосування права [5, с. 4]. Вчений підкреслює, що тлумачення норми права стосовно конкретного випадку є не простою справою. Адже норма права завжди абстрактна. У ході її застосування до обставин юридичної справи неминуче виникає значна кількість питань (чи охоплюється той або інший предмет (явище, умова) поняттям, яке використовується в тексті акта, чи входить відповідна обставина юридичної справи в перелік обставин, котрі містяться в акті). Знаходячи відповіді на ці питання, суб'єкт правозастосування повинен паралельно вивчати і норму права, і відповідний випадок. О. В. Петрушев наголошує на тому, що казуальне тлумачення права в ході правозастосування істотно збагачує знання про зміст його норм. При нормативному тлумаченні норм права іноді буває складно (або навіть неможливо) виявити деякі аспекти їх змісту. Коли ж здійснюється казуальне тлумачення права, то “прихована” (“невидима”) сторона змісту правових норм стає більш “осяжною”. Варто лише пам'ятати про те, що правова норма не має бути залежною від певного життєвого випадку. Тому не може бути й мови про її пристосування до певних фактичних обставин. З'ясування змісту норми права в ході правозастосування завершується здійсненням такої правозастосовної дії як правова кваліфікація. Під останньою розуміється юридична оцінка всієї сукупності фактичних обставин юридичної справи шляхом віднесення конкретного випадку до певних норм права. Таким чином, лише остаточно визначившись із правовою кваліфікацією юридичної справи, суб'єкт правозастосування завершує пізнання норми права. Результати цього пізнання в їх поширенні на обставини справи знаходять зрештою своє закріплення в акті правозастосовного рішення [5, с. 5].

У свою чергу Ю. Л. Власов вважає не зовсім правильним диференціювати роз'яснення норм права на нормативне та казуальне залежно від стадії правового регулювання. Адже нормативне і казуальне тлумачення можуть здійснюватися на стадії реалізації, в тому числі й застосування норм права, та інших стадіях правового регулювання. Крім того, ця підстава не виражає сутності поділу. Це ж стосується і

класифікації тлумачення залежно від сфери дії актів роз'яснення. Нормативне і казуальне роз'яснення можуть бути як офіційними, так і неофіційними, при цьому сфери їх дії бувають різними. Більш правильним буде поділ роз'яснення на нормативне та казуальне залежно від характеру його дії. Воно може мати індивідуальний характер дії й поширюватися на конкретний казус або загальний і поширюватися на необмежену кількість випадків. Водночас доречно класифікувати роз'яснення на нормативне та казуальне залежно від обсягу застосування тлумачення [18, с. 46].

Ю. Л. Власов спростовує твердження, що казуальне тлумачення має місце лише в тому разі, коли поставлено спеціальну мету – роз'яснити дійсний зміст норми права. Правозастосовний суб'єкт може давати казуальне тлумачення зі спеціальною метою – роз'яснити іншим особам дійсний зміст норми в плані її застосування до конкретного факту. Однак цей суб'єкт може давати й, як правило, дає казуальне роз'яснення цієї норми і з іншою метою, наприклад, для належної мотивації застосування цієї норми права до конкретного факту. Водночас мають місце непоодинокі випадки, коли суб'єкт застосовує правову норму до конкретного випадку без надання її казуального роз'яснення через те, що воно не входить до завдань діяльності такого суб'єкта. Тому судження, що казуальне тлумачення має місце завжди, коли суб'єкт застосовує норму права до конкретного факту, є неточним. Просте посилення в рішенні на певну норму права навряд чи можна вважати її казуальним роз'ясненням [18, с. 47].

У наукових працях традиційно виокремлюють два види офіційного казуального тлумачення: судове та адміністративне [4, с. 58; 9, с. 410; 10, с. 413].

Судове тлумачення норм права здійснюють судові органи під час розгляду конкретних справ, воно знаходить своє вираження у вироках, рішеннях та інших актах з цих справ; є серцевиною правозастосовної практики. Таке судове тлумачення стає частиною акта застосування права і не виходить за його межі. Як зазначає О. В. Капліна, особливістю процесу казуального тлумачення норм права при винесенні вироку є те, що фактичні дані в конкретній кримінальній справі “підводяться” під норму права, тобто зіставляються фактична й юридична основи [4, с. 63]. Правові мотиви, які також мають бути наведені у вироку суду, і є казуальним тлумаченням норм права. У правових мотивах відображається внутрішнє переконання, яке сформувалося, щодо застосованих норм матеріального й процесуального права [4, с. 65].

Водночас тлумачення вищих судових інстанцій, що перевіряють законність і обґрунтованість прийнятого рішення (правозастосовного акта) нижчим судом, набуває обов'язкового значення не лише для конкретної справи, а й для всіх аналогічних справ – стає легальним зразком розуміння закону (О. Ф. Скакун), прецедентом тлумачення правових норм (А. В. Венгеров), переконливим прецедентом (С. В. Шевчук), прикладом для наслідування, правильного розуміння та застосування нормативного акта (О. Ф. Черданцев). Такі рішення з конкретних справ оприлюднюються в офіційних виданнях.

Казуальне тлумачення норм права має місце в діяльності Конституційного Суду України (далі – КС України), коли останній виносить ухвали щодо: а) суперечки про компетенцію; б) скарги на порушення конституційних прав і свобод громадян; в) запиту судів про конституційність законів, що застосовуються або підлягають

застосуванню в конкретній справі [6, с. 120; 19, с. 32]. Аналіз практики роботи КС України свідчить, що казуальне тлумачення норм права в його інтерпретаційній діяльності займає більше місце, ніж нормативне. Необхідність і розширення обсягу казуального тлумачення норм права в структурі інтерпретаційної діяльності зумовлені передусім розглядом справ про конституційність законів за зверненнями громадян з питань порушення конституційних прав і свобод [19, с. 231].

Під адміністративним тлумаченням розуміється різновид казуального тлумачення норм права, за якого їхній зміст роз'яснюється органами виконавчої влади (міністерствами, відомствами, державними адміністраціями та інспекціями тощо) і місцевого самоврядування (виконавчими органами сільських, селищних, міських рад) і містить вказівки владного характеру відповідним органам щодо застосування норм права, вирішення тієї чи іншої справи. Наведемо декілька прикладів законодавчого регулювання можливості адміністративного тлумачення. Так, згідно з ч. 3 ст. 29 Закону України "Про Рахункову палату" від 11.07.1996 № 315/96-ВР (редакція від 19.04.2014), в необхідних випадках Рахункова палата може надавати консультації та роз'яснення з питань застосування норм чинного законодавства України щодо об'єктів, на яких проводився контроль. Відповідно до ст. 52 Податкового кодексу України від 02.12.2010 № 2755-VI (редакція від 17.01.2015), за зверненням платників податків контролюючі органи надають безоплатно консультації з питань практичного використання окремих норм податкового законодавства протягом 30 календарних днів, що настають за днем отримання такого звернення даним контролюючим органом. Податкова консультація має індивідуальний характер і може використовуватися виключно платником податків, якому надано таку консультацію. Згідно з п. 6 ч. 1 ст. 38¹ Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997 № 280/97-ВР (редакція від 01.01.2015), до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад у сфері надання безоплатної первинної правової допомоги належать надання роз'яснень положень законодавства та консультацій щодо порядку звернення про надання безоплатної вторинної правової допомоги.

У свою чергу Б.В. Малишев пропонує розрізняти такі види казуального офіційного тлумачення як рекомендаційне та обов'язкове. Прикладом останнього є рішення суду, постанова слідчого тощо. Казуальним обов'язковим тлумаченням також виступає висновки КС України щодо додержання процедури і розгляду справи про імпічмент Президента України, відповідність міжнародно-правового договору Конституції України тощо. Рекомендаційним казуальним тлумаченням є, наприклад, письмова відповідь органу державної влади на запит суб'єкта стосовно роз'яснення його прав і обов'язків [20, с. 88].

Привертає до себе увагу й позиція О. М. Кириченко, яка розглядає аксіологічний аспект казуального тлумачення норм права. Так, цінність використання казуального тлумачення, його методології та принципів полягає в адекватному усвідомленні змісту правових норм, забезпеченні ефективності їх реалізації та усуненні існуючих суперечностей. Таке тлумачення спрямоване на зміцнення законності й стає своєрідним містком до впровадження стандартів міжнародно-правової системи, культури в суспільстві та побудови соціальної, демократичної, правової держави [21, с. 196]. До основних засобів поліпшення якості казуального тлумачення О. М. Кириченко відносить такі:

- 1) необхідність вирішення цілком практичних проблем уніфікації стандартів і

підходів застосування способів казуального тлумачення. Слід визначитися стосовно послідовності використання тих чи інших методів казуального тлумачення. Повинно бути практично доведене співвідношення тих чи інших прийомів тлумачення, які не мають бути випадковими;

2) поліпшення рівня освітньої діяльності, покращення зв'язку та взаємодії юридичної освіти з юридичною практикою;

3) підвищення активності суддів у застосуванні принципів верховенства права, справедливості та ін. Процес пізнання цих категорій прямо пов'язаний з успішністю застосування аналогії в законі та праві, подолання прогалин у правовому регулюванні, усунення яких, потребує певної стабільності;

4) казуальне тлумачення норм права як будь-який процес мислення відповідає законам і правилам логіки, тобто кожне положення, що інтерпретується, повинно бути обґрунтованим і доведеним.

Зазначене вище сприятиме позитивним змінам у вітчизняній практиці казуального тлумачення норм права. Основна правова цінність казуального тлумачення норм права полягає в тому, що від нього залежить доля конкретної людини [21, с. 197].

Отже, на підставі викладеного вище видається можливим зробити певні узагальнення стосовно природи казуального тлумачення норм права.

Казуальне тлумачення норм права є необхідним і важливим елементом правореалізаційного і правозастосовного процесів, тому проблеми, що виникають при його розумінні та здійсненні, постійно перебувають у центрі уваги юридичної науки. Тлумачення норм права поділяється на два основні види – офіційне та неофіційне. У свою чергу кожний з цих різновидів може диференціюватися на підставі такого критерію як характер дії (обсяг застосування) на нормативне та казуальне тлумачення. Якщо офіційне казуальне тлумачення має юридичну силу, але формально – лише щодо конкретної справи, то неофіційне казуальне тлумачення – взагалі такої сили не має і здійснюється переважно науковими установами, адвокатами, експертами тощо.

Під казуальним тлумаченням норм права слід розуміти встановлення (з'ясування та роз'яснення) дійсного змісту норм права, що спрямоване на розкриття вираженої в них волі суб'єкта правотворчості з метою забезпечення єдності у правильному розумінні та реалізації чинних норм права і надається суб'єктом тлумачення щодо конкретного казусу (правовипадку). Цей різновид тлумачення норм права формально поширює свою дію лише на конкретний випадок. Види офіційного казуального тлумачення: 1) судове – полягає у встановленні (з'ясуванні та роз'ясненні) змісту норм права судовими органами при розгляді конкретних справ і знаходить своє вираження у вироках або рішеннях щодо цих справ, виступаючи серцевиною правозастосовної практики; 2) адміністративне – це встановлення (з'ясування та роз'яснення), що дається з конкретних питань органами виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Основними напрямками розвитку та вдосконалення використання практики казуального тлумачення є: необхідність підвищення якості казуальної інтерпретаційної техніки, усунення й уникнення помилок у тексті казуальних інтерпретаційних актів, закріплення на законодавчому рівні за кожним органом, що має право здійснювати інтерпретацію, конкретної форми фіксації й видання актів казуального тлумачення, чіткого визначення стадій їх створення.

Використані джерела:

1. Манукян А. Г. Толкование норм права: виды, система, пределы действия : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Артем Генрихович Манукян. – СПб., 2006. – 177 с.
2. Настасяк І. Ю. Тлумачення правових норм : навч. посіб. / І. Ю. Настасяк. – Львів : ЛьвДУВС, 2009. – 336 с.
3. Гусарев С. Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти : [монографія] / С. Д. Гусарев. – К. : Знання, 2005. – 375 с.
4. Капліна О. В. Правозастосовне тлумачення норм кримінально-процесуального права : [монографія] / О. В. Капліна. – Х. : Право, 2008. – 296 с.
5. Петрушев В. А. О казуальном толковании права / В. А. Петрушев // Академический юридический журнал. – 2004. – № 4. – С. 4-8.
6. Михайлович Д. М. Толкование закона : [монографія] / Д. М. Михайлович. – Х. : Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2004. – 198 с.
7. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол : Ю. С. Шемшученко (гол. редкол.) та ін. – К. : Укр. енцикл., 2001. – Т. 3 : К – М. – 2001. – 792 с. : іл.
8. Мала енциклопедія теорії держави і права / [С. В. Бобровник, О. І. Чаплук, О. М. Мельник та ін.] ; за заг. ред. проф. Ю. Л. Бошицького. – К. : Кон. дор-Видавництво, 2012. – 368 с.
9. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. / О. Ф. Скакун ; пер. з рос. – Х. : Консум, 2006. – 656 с.
10. Коталейчук С. П. Теорія держави та права в запитаннях і відповідях : навч. посіб. / С. П. Коталейчук, П. Я. Пісной. – К. : КНТ, 2011. – 560 с.
11. Балинська О. М. Проблеми теорії держави і права : навч. посіб. / О. М. Балинська, Т. З. Гарасимів. – [вид 2-е, доп. і перероб.]. – Л. : Вид-во ЛьвДУВС, 2010. – 416 с.
12. Теорія держави і права. Академічний курс : підруч. / [О. В. Зайчук, А. П. Заєць, В. С. Журавський та ін.] ; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – 2-е вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
13. Теорія держави та права : підруч. / [Є. О. Гіда, Є. В. Білозьоров, А. М. Завальний та ін.] ; за заг. ред. Є. О. Гіди. – К. : ФОП О. С. Ліпкан, 2011. – 576 с.
14. Загальна теорія держави і права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / [М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.] ; за ред. докт. юрид. наук., проф. акад. АПрН України М. В. Цвіка, докт. юрид. наук., проф. акад. АПрН України О. В. Петришина. – Х. : Право, 2011. – 584 с.
15. Лазарев В. В. Теория государства и права : учеб. / В. В. Лазарев, С. В. Липень. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательство Юрайт ; ИД Юрайт, 2011. – 634 с.
16. Проблемы общей теории права и государства : учеб. для вузов / [Н. В. Варламова, В. В. Лазарев, В. В. Лапаева и др.] ; под общ. ред. В. С. Нерсесянца. – М. : Норма, 2008. – 832 с.
17. Марченко М. Н. Проблемы теории государства и права : учеб. / М. Н. Марченко – М. : Проспект, 2011. – 768 с.
18. Власов Ю. Л. Проблеми тлумачення норм права : [монографія] / Ю. Л. Власов. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – 180 с.
19. Тодыка Ю. Н. Толкование Конституции и законов Украины: теория и практика : [монографія] / Ю. Н. Тодыка. – Х. : Факт, 2003. – 328 с.
20. Малишев Б. В. Застосування норм права (теорія і практика) : навч. посіб. / Б. В. Малишев, О. В. Москалюк ; за заг. ред. Б. В. Малишева. – К. : Реферат, 2010. – 260 с.
21. Кириченко О. М. Казуальне тлумачення норми права: аксіологічний аспект / О. М. Кириченко // Альманах права. Основоположні принципи права як його ціннісні виміри. Наук.-практ. юрид. журнал. Вип. 3. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. – С. 195 – 198.

Билозеров Е. В., Кривицкий Ю. В. Казуальное толкование норм права: теоретические и практические аспекты понимания.

В статье рассмотрена природа казуального толкования норм права как явления правовой действительности. Проанализированы основные подходы к пониманию сущности казуального толкования норм права, охарактеризованы его разновидности. Особое внимание уделено

исследованию направлений развития и совершенствования практики использования казуального толкования норм права.

Ключевые слова: толкование норм права, казуальное толкование норм права, индивидуальное толкование норм права, судебное толкование норм права, административное толкование норм права.

Bilozero E. V., Krivickiy Yu. V. Casual interpretation of norms of the law: theoretical and practical aspects of understanding.

The nature of casual interpretation of norms of the law as a phenomenon of legal reality is considered in the article. The main approaches to understanding the essence of casual interpretation of norms of the law are analyzed, its types are characterized. Special attention is paid to the research directions of development and improvement of the practice of using casual interpretation of norms of the law.

Keywords: interpretation of norms of the law, casual interpretation of norms of the law, individual interpretation of norms of the law, judicial interpretation of norms of the law, administrative interpretation of norms of the law.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 35.083.3(477)

Кончаковська В. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

РЕЄСТРАЦІЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ: ЩО НЕОБХІДНО ЗНАТИ

У статті розмежовано поняття реєстрація і прописки, окреслено передумови зміни інституту прописки інститутом реєстрації, проаналізовано зміни до Закону України “Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні”.

Ключові слова: прописка, реєстрація, місце проживання.

Аналіз сучасної юридичної літератури свідчить про необхідність дослідження інституту реєстрації у зв'язку із внесенням змін до нормативно-правових актів у цьому напрямку.

До вагомих досліджень цього напрямку віднесемо праці таких науковців: І. Виртосу, Н. Добрянської, В. Ковальчука, І. Мельника, Т. Печончик, О. Семьоркіна, Г. Тейлор та ін.

Закон України “Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні” прийнято порівняно давно, проте й досі виникають питання, які, на нашу думку, потребують аналізу та на які, доречно було б дати відповіді. Наприклад, чи є відмінність між реєстрацією та пропискою, у які терміни слід реєструвати новонароджену дитину тощо. Саме щодо цих питань ми спробуємо поміркувати. Для більш глибокої поінформованості про досліджуване питання вважаємо за доцільне звернутися до історії, оскільки саме норми національного і міжнародного законодавства слугують “двигуном” до ліквідації інституту прописки і становлення інституту реєстрації.